

Ігор БРИНДАК

Українська Греко-Католицька Церква і український народ цього року відзначають величний ювілей – 120-ту річницю від Дня народження Блаженнішого Йосифа Сліпого. Цей муж відомий в дуже багатьох напрямках діяльності, як релігійної, так і національної. Однак більшість знає його, передусім, як страдника й ісповідника, котрий вісімнадцять років провів у в'язницях, таборах та засланнях за свої релігійні переконання. Тому одній, можливо, маленькій частині хресної дороги Кир Йосифа Сліпого присвячена дана публікація.

У Євангелії є такі слова: «Вас волочитимуть і до правителів і до царів за мене, щоб свідчити перед ними й поганями. І коли видадуть вас, не журіться, як або що вам говорити, – дано буде вам на той час, що маєте говорити; не ви бо будете говорити, а Дух Отця вашого в вас говоритиме» (Мт. 10, 18-20). Ці слова наш Спаситель промовив до своїх апостолів, даючи тим самим вказівку, як їм поводитись у випадку переслідувань. Згадана обітниця Христа неодноразово сповнювалась у житті мучеників й ісповідників Його Святої Церкви. Вивчаючи протоколи допитів тих осіб, записаних їхніми гонителями, неодноразово можна зауважити незвичну мудрість, яка проявлялася у відповідях на запитання, поставлені їм. Як ми знаємо, блаженніший Йосиф Сліпий пройшов великий страдницький шлях, починаючи з 11 квітня 1945 року, коли його вперше було заарештовано і аж до 26 січня 1963 року, коли він був звільнений за клопотанням папи Івана XXIII і президента США Джона Кенеді. Упродовж цього часу він пройшов чимало допитів, які сьогодні вже є оприлюднені й опубліковані. Нам, мабуть, буде цікаво дізнатися, що саме говорив блаженніший Йосиф своїм мучителям, з двох причин: перша – щоб оцінити його власну поставу перед обличчям переслідувань; друга, – як ми вже згадували, Ісус обіцяв у таких випадках особливу допомогу Святого Духа, а це важливо для нашого християнського життя. Зрозуміло, що всі протоколи допитів кир Йосифа не помістяться в одну публікацію. Однак все ж таки деякі його цікаві відповіді варто подати.

Наприклад, митрополиту Йосифу Сліпому поставили запитання стосовно його ставлення до комунізму. Він відповів так: «До вчення комуністів, про побудову комуністичного суспільства, тобто такого суспільства, де немає експлуатації людини людиною, де всі люди рівні, я ставлюся позитивно, так, як це не протирічить вченню Божого Сина – Ісуса Христа. Однак, будучи переконаним католиком, я не зможу визнати правильним те вчення, яке бажає створити суспільство без Бога... По-моєму переконанню, релігія скріплює державу, і я вважаю правильними дії президента Сполучених Штатів Америки та інших держав на Заході в тому, що він, керуючи державою, згадує ім'я Бога і навіть у своїх посланнях покладається на Бога». Під час слідства митрополиту було зроблено закид, що він вороже ставиться до російського народу, на що він відповів: «Російський народ, як вказує експертиза, я не ображаю. Для мене, як віруючого, всі народи рівні. Тим більше, я переконаний, що серед російського народу було багато прихильників унії». Головне звинувачення, яке ставилося кир Йосифові та іншим єпископам УГКЦ – це підтримка німецького нацизму, однак він це категорично заперечив: «Особисто я агентом німецьких розвідувальних органів ніколи не був і зв'язків з представниками німецької розвідки не мав. Думаю, що і Шептицький також не мав ніякого зв'язку з німецькими розвідувальними органами». Тоді його запитали про організацію СС «Галичина». Слід звернути особливу увагу на те, як відповідав на це запитання Блаженніший Йосиф, адже існує переконання, що митрополит Андрей Шептицький нібито благословляв створення вищезгаданої дивізії. «Я особисто, митрополит Андрей Шептицький і більша частина духовенства нашої Церкви були противниками створення дивізії СС «Галичина», тому що були проти направлення української молоді на фронт і знищення її на війні... Митрополит Андрей Шептицький та єпископи Греко-Католицької Церкви, в тому числі і я, свого благословення на створення дивізії СС «Галичина» не давали, духовенство ніякої участі в організуванні цієї дивізії не приймало. Служіння для учасників дивізії СС «Галичина» я здійснював для того, щоб Господь допоміг їм спасти свої душі від всіляких нещасть... У проведенні богослужінь для учасників дивізії СС «Галичина» я переслідував тільки релігійний акт і ніяких інших цілей у цій справі я не мав», - говорив Блаженніший. Заарештованим владикам також ставились запитання щодо зв'язків, як тоді говорили, з «українськими буржуазними націоналістами», малося на увазі ОУН – УПА. Щодо цього пункту, то Йосиф Сліпий відповів наступне: «Я, як правдивий український патріот, а такими ж патріотами було і вище духовенство Української Греко-Католицької Церкви, не міг не йти разом з українськими буржуазними націоналістами в той час, коли вони вели боротьбу за звільнення українського народу з-під влади панської Польщі і німецько-фашистських окупантів... Помилкою українських націоналістів була та, що вони мало рахувалися з Греко-Католицькою Церквою». У той же час він заявив, що багато чого з ідеології українського націоналізму він не підтримує: «За своєю національністю я українець, але за своїми переконаннями націоналістом ніколи не був. Так, як католицизм, як я розумію, є вірою і Церквою інтернаціональною, хоч одночасно визнає всі нації і їх право на самостійне державне існування. Однак католицизм ворожий такому націоналізму, який ставить інтереси нації вище від Бога, Церкви і християнської моралі». Також Йосиф Сліпий сказав, що негативно ставиться до конфліктів між самими націоналістами: «Бажаючи отримати керівне положення в ОУН, бандерівці і мельниківці не зупинялись навіть перед вчиненням терористичних актів між собою. Шептицький і я зробили висновок, що така боротьба не дасть позитивних результатів, вона призводить до винищення українського населення. Тому було вирішено ліквідувати розбіжності між

мельниківцями і бандерівцями помирити їх і припинити терористичні акти». Коли ж владика Йосифа запитали про його ставлення до Ватикану, то він відповів дуже категорично: «Я глибоко відданий Ватикану і Католицькій Церкві, таким чином, в силу своїх ідеологічних переконань, я завжди розділяв і провадив у життя політику Ватикану у всіх його напрямках». Деякі запитання або звинувачення мали провокаційний характер. Але Святий Дух допомагав блаженнішому Йосифу дати на них розумну відповідь. Так, одного разу його запитали, хто йому ближній: православний українець, чи поляк католик. Питання було досить провокаційним, бо якщо б владика відповів, що православний українець, то йому б закинули, що він національне ставить вище, ніж релігійне. А якщо б сказав, що поляк-католик, то це легко можна було б використати як аргумент, що Греко-Католицька Церква займається ополяченням українського народу. Як відомо, у радянський час і пізніше полонізація була найбільш поширеним звинуваченням Української Греко-Католицької Церкви. А позаяк сам слідчий був за національністю українець, то митрополит відповів запитанням на запитання: «А вам хто ближчий: комуніст-німець, чи націоналіст-українець?». Остання відповідь показує, що навіть у в'язниці владика не втратив почуття гумору. Під час заслання 1953-58 рр. кир Йосиф встиг написати дві книжки: «Погляди на догматичні та історичні основи Греко-Католицької Церкви в Україні» та «Історія Вселенської Церкви в Україні». Власне, їх написання пізніше використовувалося у судових звинуваченнях проти нього у процесі 1959 року. Викликана радянськими органами судова експертиза визнала ці твори як «антинаукові», «реакційні», «націоналістичні» тощо. На висновки експертів владика Йосиф відповів наступне: «Експертиза у своїх висновках на мої рукописи опирається на матеріалістичну ідеологію, я ж писав рукописи зі свого католицького бачення, тому природно, що в нас різні точки бачення на описувані мною події... Як я бачив із актів експертизи, експерти вважають, що все, що не опирається на матеріалістичну ідеологію є антинауковим і антирадянським, в той же час мені відомо, що і комуністи не відкидають досягнення нерадянської науки, зокрема, історичні джерела і твори». На запитання суду, чому він протривав рішенням так званого Львівського собору 1946 року, митрополит Йосиф Сліпий сказав наступне: «Греко-Католицька Церква завжди підлягала Папі Римському і я, як переконаний католик і відданий йому чоловік, не можу зрадити йому, так як Папа Римський – єдиний намісник Христа, Бога на землі. По-друге, Греко-Католицька Церква, по моєму переконанню, єдина і вірна захисниця українського народу. І я вважаю, що вона повинна існувати на всій Україні. Я цілком поділяю думку першого українського прем'єр-міністра Костя Левицького, який, вітаючи в 1939 році вступ Червоної Армії у м. Львів, сказав у своєму виступі, що якби не Українська Греко-Католицька Церква, то вам, тобто Червоній Армії, не було б кого звільняти». Як бачимо, навіть в умовах ув'язнення, жорстоких судів, загроз життю, кир Йосиф Сліпий проявляв неабияку мужність, стійкість і твердість у вірі. А поряд з тим, він мав справді велику допомогу Святого Духа, згідно з євангельською обітницею. Він не тільки залишився вірним своїй Церкві, не тільки не звів на нікого звинувачення, але також, як бачимо, постійно обороняв від несправедливих закидів свого попередника – покійного на той час Андрея Шептицького. Блаженніший Йосиф Сліпий завжди проявляв себе як ревний християнин і правдивий український патріот. Всі ці прикмети заохочують нас, сучасне покоління, віддати цьому подвижнику віри якнайкращу пошану та стримітись наслідувати його у своєму щоденному житті.

У публікації використані матеріали з таких праць:

Мишанич Олекса. «Митрополит Йосиф Сліпий перед судом КГБ». Київ, 1993.

«Літопис Голготи України» – збірник під редакцією В. Цветкова. Т2. Дрогобич «Відродження», 1994.